

КОМПЕТЕНЦІЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ КЕРІВНИКА ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЗАКОННОСТІ

**СТАРЧЕНКО Валентин Михайлович - аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ**

<https://orcid.org/0009-0008-0894-2664>

УДК 342.9

DOI 10.32782/NP.2023.3.33

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, запропоновано авторське визначення понять компетенція та повноваження керівника Державного бюро розслідувань як суб'єкта забезпечення дисципліни та законності. Здійснено аналіз норм чинного законодавства, на основі чого надано змістовну характеристику повноваженням та компетенції керівника Державного бюро розслідувань як суб'єкта забезпечення дисципліни та законності.

Ключові слова: повноваження, компетенція, Державне бюро розслідувань, керівник.

Постановка проблеми

Забезпечення ефективності функціонування Державного бюро розслідувань як важливого правоохоронного органу України, наряду залежить від того, наскільки якісно та ефективно виконує свої завдання керівник даного відомства, зокрема, у напрямку забезпечення дисципліни та законності його функціонування. Втім, керівник Бюро здійснює свою управлінську діяльність в рамках чітко визначеної компетенції та в межах наданих йому повноважень. Саме ці категорії, як вбачається, найбільш повно та змістовно характеризують правовий статус керівника, як суб'єкта, який уповноважений здійснювати свою діяльність за відповідним напрямом.

Стан дослідження

Зауважимо, що окремі проблемні питання, пов'язані із діяльністю керівників Державного бюро розслідувань, у своїх наукових працях розглядали: М.М. Бурбика,

С.В. Ващенко, А.В. Головач, О.В. Зайчук, М.Г. Ісаков, С.В. Микитюк, П.М. Рабинович, О.Ю. Салманова, В.М. Тертишник та багато інших. Втім, незважаючи на чималу кількість теоретичних здобутків, в науковій літературі відсутні комплексні теоретичні дослідження, присвячені характеристиці компетенції та повноважень керівника ДБР саме як суб'єкта забезпечення дисципліни та законності.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, щоб надати характеристику компетенції та повноваженням керівника Державного бюро розслідувань як суб'єкта забезпечення дисципліни та законності. Задля досягнення даної мети необхідно вирішити наступні завдання: з'ясувати сутність понять компетенція та повноваження; здійснити аналіз норм чинного законодавства, в нормах якого закріплено компетенцію та повноваження керівника Державного бюро розслідувань як суб'єкта забезпечення дисципліни та законності.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає у тому, що в роботі дістала подальшого розвитку характеристика компетенції та повноважень керівника Державного бюро розслідувань як суб'єкта забезпечення дисципліни та законності.

Виклад основного матеріалу

В словниковій літературі компетенція означає: 1) предметна область, в якій індивід

добре освічений; 2) інтегративна сукупність характеристик (знання, уміння, навички, здібності, мотиви, цінності), яка забезпечує виконання професійної діяльності на високому рівні й досягненні певного результату; 3) відкрита система процедурних, ціннісно-сміслових і декларативних знань, яка включає компоненти, що взаємодіють між собою, які активізуються у професійній діяльності; 4) характеристика знань, обізнаності, здатності правильно, компетентно вирішувати певні питання. Зауважимо, що у «Новому тлумачному словнику української мови» похідне від компетенції слово «компетентний» означено: 1) який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний [1, с.874].

О.Ю. Салманова вважає, що компетенцією є законно покладений на уповноважений суб'єкт обсяг публічних справ, звертаючи при цьому увагу на відмінності застосування цього терміну при диспозитивному та імперативному регулюванні. У публічному праві, наголошує науковець – це певні правобов'язки суб'єкта, виконання особою, яка наділена державною компетенцією, обов'язків перед державою і права щодо зобов'язаних осіб [2, с.23]. Тож, компетенція є міжгалузєвою, суб'єктивною категорією, яка показує певну систему координат (галузь), в якій відповідний суб'єкт володіє якимось компетентностями, тобто, знаннями, вміннями та навичками, що дозволяє йому вирішувати коло галузєвих питань та проблем.

В сфері державного управління категорія компетенція набуває дещо складнішого змісту, виступаючи характеристикою суб'єкта адміністративних правовідносин та владних повноважень, яка визначає встановлені нормативно-правовими актами коло питань суспільної дійсності, котрі цей суб'єкт зобов'язаний вирішувати, реалізуючи покладені на нього державні функції. Якщо проаналізувати Закон України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 №794-VIII, то в його положеннях категорія «компетенція» зустрічається неодноразово та пов'язана, у першу чергу, із тип переліком правопорушень на припинення, запобігання, розкрит-

тя та розслідування яких спрямовано діяльність Бюро. Саме з урахуванням даного фактору вибудовуються повноваження та інші аспекти роботи органу та його посадових осіб. Наприклад, відповідно до статті 7 Закону ДБР та його уповноважені посадові особи в межах компетенції органу: «а) здійснюють на підставах і в порядку, встановлених законом, гласні та негласні оперативно-розшукові заходи та слідчі (розшукові) дії з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань; б) вживають заходів для припинення фізичними та юридичними особами протиправних діянь, що перешкоджають здійсненню повноважень Державного бюро розслідувань, перевіряють у зв'язку з цим документи, що посвідчують особу; в) використовують у невідкладних випадках, з подальшим відшкодуванням завданих збитків, транспортні засоби, що належать фізичним та юридичним особам (крім транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав і організацій, транспортних засобів спеціального призначення), для проїзду до місця події, припинення кримінального правопорушення, переслідування та затримання осіб, які підозрюються у його вчиненні, доставлення до закладів охорони здоров'я осіб, які потребують екстреної медичної допомоги; г) залучають у межах компетенції на добровільній основі, у тому числі на договірних засадах, кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців, з будь-яких установ, організацій, контрольних і фінансових органів з метою визначення вартості активів з ознаками необґрунтованості і таке інше» [3].

Варто зауважити, що ані в діючому Законі України «Про державне бюро розслідувань», ані в низці відомчих нормативно-правових актів компетенція керівника ДБР, зокрема в розрізі забезпечення законності та дисципліни, чітко не визначено. На нашу думку, в процесі визначення компетенції керівника ДБР, як суб'єкта забезпечення законності та дисципліни, необхідно виходити із його завдань, які він реалізує у відповідному напрямку.

Зважаючи на вказане вище, ми переконані, що компетенція керівника Державного

бюро розслідувань, як суб'єкта забезпечення законності та дисципліни, включає в себе: по-перше, здійснення нормотворчої роботи, спрямованої на покращення діяльності Державного бюро розслідувань в цілому, та кадрових процесів на всіх рівнях служби зокрема, а також реалізацію заходів із посилення службової дисципліни та законності в Бюро, профілактику правопорушень особовим складом органу, тощо; по-друге, вирішення питань щодо заохочення працівників ДБР, а також притягнення їх до дисциплінарної відповідності в установленому законодавством, а також відомчими нормативно-правовими актами порядку; по-третє, керівництво діяльністю внутрішніх служб та відомств, метою роботи яких є здійснення контролю та координації за роботою структурних елементів ДБР, а також виявлення та припинення правопорушень в їх роботі; по-четверте, координацію діяльності керівників структурних та територіальних органів ДБР всіх рівнів; по-п'яте, організацію, забезпечення і контроль внутрішньо-фінансових процесів в структурі ДБР з метою правильного та цільового використання бюджетних коштів та недопущення зловживань.

Продовжуючи дослідження відмітимо, що важливим елементом компетенції є повноваження керівника ДБР. Даний момент криється, на наш погляд, у вихідному значенні категорії «повноваження». У словниковому значенні повноваження – це право, надане кому-небудь для здійснення чогось; права, надані особі або підприємству органами влади [4].

Незважаючи на досить однозначне довідникове трактування, науковці не мають єдиної позиції щодо змісту категорії «повноваження» в сфері діяльності органів державної влади. Наприклад, Л.П. Карапетян констатує, що повноваження – це надане законом або іншим нормативно-правовим актом право суб'єктові здійснювати дії, приймати рішення з конкретних питань управління. Крім цього, вчений доводить, що повноваженням є право і водночас обов'язок повноважного суб'єкта, зокрема, органу виконавчої влади, здійснювати певні дії, передбачені відповідним нормативно-правовими актами [5, с.271].

Г.В. Бублик пише, що повноваження – це сукупність прав і обов'язків державних органів, органів місцевого самоврядування і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій. Обсяг повноважень конкретних державних органів та їх посадових осіб залежить від їх місця в ієрархічній структурі відповідних органів. Доповнюючи дану позицію О.Д. Крупчана визначила щодо існування наступних способів набуття повноважень: становлення компетенції – нормативне закріплення предметів відання, прав і обов'язків; централізація – здійснення функцій лише центральними органами; децентралізація – передача частини функцій нижчим і місцевим органам; деконцентрація – розподіл функцій управління по «горизонталі» і «вертикалі», включаючи функціональні аспекти; делегування – узгоджена взаємна передача повноважень органам різного рівня; субсидіарність – взаємодоповнююча діяльність різних ланок влади і управління [6;7, с.87].

Резюмуючи викладене відзначимо, що в розрізі представленої проблематики повноваження представляють сукупність визначених в нормах адміністративної галузі права сукупність суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, якими наділяється керівник Державного бюро розслідувань з метою забезпечення законності та дисципліни в діяльності даного правоохоронного органу. А відтак, розглядати повноваження керівника ДБР найбільш доцільно крізь сукупність суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

Необхідно зазначити, що на відміну від компетенції, повноваження керівника ДБР прописані у положеннях Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 №794-VIII, де в статті 12 вказано, що директор Бюро: «1) несе відповідальність за діяльність Державного бюро розслідувань, зокрема законність здійснюваних Державним бюро розслідувань оперативного-розшукових заходів, досудового розслідування, додержання прав і свобод людини і громадянина; 2) організовує роботу Державного бюро розслідувань, призначає та звільняє першого заступника і заступників Директора

Державного бюро розслідувань у порядку, визначеному цим Законом, а також визначає їхні обов'язки; 3) координує і контролює діяльність центрального апарату та територіальних управлінь Державного бюро розслідувань; 4) затверджує структуру та штатну чисельність центрального апарату та територіальних органів Державного бюро розслідувань; 5) визначає відповідно до законодавства в межах граничної чисельності переліки посад у центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань; 6) вносить на розгляд Президента України подання про відзначення державними нагородами України працівників Бюро; 7) затверджує Положення про відомчі нагороди (медалі, нагрудні знаки, почесні грамоти тощо); 8) видає у межах повноважень накази і розпорядження, дає доручення, які є обов'язковими для виконання працівниками Державного бюро розслідувань; 9) призначає на посади та звільняє з посад працівників центрального апарату Державного бюро розслідувань, директорів та заступників директорів територіальних управлінь Державного бюро розслідувань» [3] тощо.

Окремі статті Закону присвячено питанням контролю за діяльністю ДБР та ролі в даному питанні керівника. Згідно статті 23 директор Бюро: «1) інформує Президента України, Верховну Раду України та Кабінет Міністрів України з основних питань діяльності Державного бюро розслідувань та його підрозділів, про виконання покладених на них завдань, додержання законодавства, прав і свобод людини і громадянина; 2) щороку, до 15 лютого, подає Президенту України та Верховній Раді України письмовий звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за попередній рік. При цьому, письмовий звіт про діяльність Державного бюро розслідувань повинен містити інформацію про: 1) статистичні дані про результати діяльності з обов'язковим зазначенням таких відомостей: а) кількість зареєстрованих заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені до підслідності Державного бюро розслідувань; б) кількість оперативнорозшукових справ, заведених Державним бюро розслідувань, та їх результативність; в) кількість осіб, стосовно яких складено об-

винувальні акти щодо вчинення ними кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань; г) кількість осіб, стосовно яких набрав законної сили обвинувальний вирок суду щодо вчинення ними кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань тощо; 2) взаємодію з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями; 3) співпрацю з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції; 4) штат Державного бюро розслідувань, кваліфікацію та досвід його працівників, підвищення їхньої кваліфікації; 5) діяльність підрозділу внутрішнього контролю Державного бюро розслідувань, кількість повідомлень про вчинення правопорушень працівниками Державного бюро розслідувань, результати їх розгляду, притягнення працівників Державного бюро розслідувань до відповідальності і таке інше» [3].

Окрім законодавчих положень, повноваженням керівника ДБР в цілому, а також щодо забезпечення законності та дисципліни, присвячено статті відомчих підзаконних документів. Наприклад, частина прав та обов'язків керівника (директора), визначено в Постанові КМУ «Про затвердження Положення про проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань» від 05.08.2020 №743. Згідно до положень цього документу, встановлення, зміна або припинення правових відносин осіб рядового та начальницького складу, які проходять службу (зокрема присвоєння спеціального звання, призначення на посади та звільнення з посад, переміщення по службі, звільнення із служби, укладення та припинення (розірвання) контракту, продовження його строку тощо), оформлюються письмовими наказами по особовому складу на підставі відповідних документів, перелік та форма яких встановлюються Директором Державного бюро розслідувань. Право видавати накази по особовому складу надається Директору Державного бюро розслідувань, директорам територіальних управлінь, керівникам інших закладів, уста-

нов системи Державного бюро розслідувань. Порядок підготовки та видання наказів з питань проходження служби встановлюється керівником Бюро. Порядок проходження військово-лікарської (лікарсько-експертної) комісії під час вступу кандидатів на службу та комплексного медичного огляду (диспансеризації) особами рядового та начальницького складу встановлюється Директором Державного бюро розслідувань [8].

Постанова уточнює, які саме категорії працівників керівник ДБР звільнює зі служби, а саме: осіб рядового та начальницького складу, які проходять службу на посадах, які передбачені штатним розписом (штатом), в центральному апараті Державного бюро розслідувань; керівників територіальних управлінь Державного бюро розслідувань та їх заступників; керівників інших органів системи Державного бюро розслідувань, безпосередньо підпорядкованих Державному бюро розслідувань, та їх заступників [8].

Іншим підзаконним документом, який регламентує окремі повноваження керівника Бюро є Наказ від 14.01.2020 №9 «Про затвердження Інструкції про проведення службових розслідувань стосовно працівників Державного бюро розслідувань». Вказаний підзаконний акт визначає права та обов'язки керівника щодо: прийняття рішення про проведення службового розслідування стосовно службовця ДБР; продовження строку проведення службового розслідування; відсторонення працівників від роботи відносно яких проводиться службове розслідування тощо [9].

Висновок

Отже, саме таким переліком повноважень на сьогоднішній день володіє керівник Державного бюро розслідувань, як суб'єкт забезпечення дисципліни і законності в ДБР. Особливість та, одночасно, проблематика наведеної сукупності прав та обов'язків полягає в тому, що вони розчинені у нормативних актах, які регламентують роботу досліджуваного правоохоронного органу та жодним чином не систематизовані, хоча складають вагомий частку від загальної кількості його повноважень. На нашу думку, виправлення даної проблеми можливо за рахунок внесення змін

до статті 12 Закону України «Про Державне бюро розслідувань», в межах якої варто закріпити вичерпний перелік повноважень директора ДБР здійснивши їх класифікацію наступним чином: 1) повноваження в сфері організації діяльності Державного бюро розслідувань; 2) повноваження в сфері кадрового забезпечення Державного бюро розслідувань; 3) контрольні повноваження директора ДБР; 4) повноваження в сфері підтримки службової дисципліни і стану законності в роботі органів та підрозділів Бюро.

Література

1. Новий тлумачний словник української мови(у трьох томах). том 1. Київ, Вид-во "АКОНІТ", 2006. 926 с.
2. Салманова О.Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України: дис. ... д-ра. юрид. наук Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 455 с.
3. Про Державне бюро розслідувань: закон від 12.11.2015 №794-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. №6. Ст.55.
4. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 томах. Том 6, 1975. Стор. 684.
5. Монаєнко А.О. Правове регулювання видатків на освіту та науку: дис. ... д-ра. юрид. наук Ірпінь: Національний університет державної податкової служби України. 2009. 525 с.
6. Крупчан О.Д. Організація виконавчої влади: Монографія. К.: Видавництво УАДУ, 2001.132 с.
7. Бублик Г.В. Делегування повноважень місцевими органами влади: організаційно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук Київ: Національна академія державного управління при Президентіві України. 2005. 177 с.
8. Про затвердження Положення про проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань: постанова, положення від 05.08.2020 №743. Офіційний вісник України. 2020. №69. Ст.2220.
9. Інструкція про проведення службових розслідувань стосовно працівників Державного бюро розслідувань: наказ від 14.01.2020 №9. Офіційний веб-портал Державного

АНОТАЦІЯ

Аргументовано, що компетенція керівника Державного бюро розслідувань, як суб'єкта забезпечення законності та дисципліни, включає в себе: по-перше, здійснення нормотворчої роботи, спрямованої на покращення діяльності Державного бюро розслідувань в цілому, та кадрових процесів на всіх рівнях служби зокрема, а також реалізацію заходів із посилення службової дисципліни та законності в Бюро, профілактику правопорушень особовим складом органу, тощо; по-друге, вирішення питань щодо заохочення працівників ДБР, а також притягнення їх до дисциплінарної відповідності в установленому законодавством, а також відомчими нормативно-правовими актами порядку; по-третє, керівництво діяльністю внутрішніх служб та відомств, метою роботи яких є здійснення контролю та координації за роботою структурних елементів ДБР, а також виявлення та припинення правопорушень в їх роботі; по-четверте, координацію діяльності керівників структурних та територіальних органів ДБР всіх рівнів; по-п'яте, організацію, забезпечення і контроль внутрішньо-фінансових процесів в структурі ДБР з метою правильного та цільового використання бюджетних коштів та недопущення зловживань.

Наголошено, що особливість та, одночасно, проблематика повноважень керівника Державного бюро розслідувань, як суб'єкта забезпечення законності та дисципліни полягає у тому, що вони розчинні у нормативних актах, які регламентують роботу досліджуваного правоохоронного органу та жодним чином не систематизовані, хоча складають вагомий частку від загальної кількості його повноважень.

Доведена необхідність внесення змін до статті 12 Закону України «Про Державне бюро розслідувань», в межах якої варто закріпити вичерпний перелік повноважень директора ДБР здійснивши їх класифікацію наступним чином: 1) повноваження в сфері організації діяльності Державного бюро розслідувань; 2) повноваження в сфері кадрового забезпечення Державного бюро розслідувань; 3) контрольні повноваження директора ДБР; 4) повноваження в сфері підтримки службової дисципліни і стану законності в роботі органів та підрозділів Бюро.

Ключові слова: повноваження, компетенція, Державне бюро розслідувань, керівник.

SUMMARY

It is argued that the competence of the head of the State Bureau of Investigations, as a subject of ensuring legality and discipline, includes: firstly, the implementation of rule-making work aimed at improving the activities of the State Bureau of Investigations in general and personnel processes at all levels of the service in particular, and as well as the implementation of measures to strengthen official discipline and legality in the Bureau, prevention of offenses by the personnel of the body, etc.; secondly, the resolution of issues regarding the encouragement of DBR employees, as well as bringing them to disciplinary compliance in accordance with the procedure established by the legislation, as well as by departmental regulatory and legal acts; thirdly, management of the activities of internal services and departments, the purpose of which is to control and coordinate the work of the structural elements of the SBI, as well as to detect and stop offenses in their work; fourth, coordination of the activities of the heads of structural and territorial bodies of the SBI at all levels; fifth, the organization, provision and control of internal financial processes in the structure of the DBR for the purpose of correct and targeted use of budget funds and prevention of abuse.

It is emphasized that the peculiarity and, at the same time, the problematic nature of the powers of the head of the State Bureau of Investigation, as a subject of ensuring legality and discipline, is that they are soluble in normative acts that regulate the work of the investigated law enforcement body and are not systematized in any way, although they make up a significant share from the total number of his powers.

The need to amend Article 12 of the Law of Ukraine "On the State Bureau of Investigations" has been proven, within which it is necessary to establish an exhaustive list of the powers of the director of the SBI, classifying them as follows: 1) powers in the field of organization of the activities of the State Bureau of Investigations; 2) powers in the field of staff support of the State Bureau of Investigation; 3) control powers of the director of the DBR; 4) powers in the field of maintaining official discipline and the state of legality in the work of the Bureau's bodies and divisions.

Key words: authority, competence, State Bureau of Investigation, manager.

бюро розслідувань. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/npa/nakaz-vid-14.01.2020-9-pro-zatverdzhennya-instrukcij-pro-poryadok-provedennya-sluzhbovih-rozsliduvan-stosovno-pracivnikiv-derzhavnogo-byuro-rozsliduvan.PDF>